

РЕЦЕНЗІЯ

про дисертацію Король Альони Валеріївни «Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами», представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» спеціальність 016 «Спеціальна освіта»

Актуальність дисертаційної роботи Король А.В. обумовлена тим, що одне з важливих завдань спільних зусиль батьків, вихователів, логопедів та практичних психологів – рання та повноцінна допомога дітям з особливими мовленнєвими потребами в набутті навичок усного та писемного мовлення, інтеграції їх у процес навчання, підвищення рівня незалежності в соціальному житті. Усіх батьків рано чи пізно починає турбувати питання правильного мовлення дитини. Саме порушення мовлення або їх повна відсутність є передумовою до виникнення комунікативного бар'єру, відчуженості в батьківсько дитячих стосунках. Особливі мовленнєві потреби дитини виступають як фактор, що знижує можливості соціального спілкування дитини. Дитина з особливими мовленнєвими потребами може розглядатися батьками як така, яка має менші соціальні перспективи в майбутньому. Але очевидним є той факт, що дистанційно-інтерактивне середовище підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами не застосовується повноцінно, позаяк зазначене, засвідчує актуальність обраної теми дисертанткою Король Альоною Валеріївною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконується згідно з планом дослідження Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України та комплексної тематики відділу логопедії «Науково-методичне та дидактичне забезпечення навчання молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення» (Державний реєстраційний номер 0118U003352), що затверджена Вченою Радою (Протокол засідання №4 від 27.04.2018 р.); «Логодидактичні технології формування комунікативної компетентності дітей з особливими мовленнєвими потребами різних вікових груп» (Державний реєстраційний номер 0121 U108666), що затверджена Вченою Радою (Протокол засідання №4 від 14.05.2020 р.). Тема дисертаційного дослідження узгоджується з темами дослідження відділу логопедії Інституту спеціальної педагогіки і психології імені Миколи Ярмаченка НАПН України.

Наукова новизна полягає в тому, що *вперше*: теоретично обґрунтовано і визначено зміст конструкту «готовність батьків до співпраці з учителем-логопедом» як результату їхньої віддаленої логокорекційної взаємодії в дистанційно-інтерактивному середовищі, а також виокремлено його структурні компоненти (аксіологічний, акмеологічний та праксеологічний) з метою дослідження ефективності впливу взаємодії з учителем-логопедом в умовах дистанційно-інтерактивного середовища; визначено особливості, рівні готовності батьків дошкільників з особливими

мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом у дистанційно-інтерактивному середовищі; створено науково обґрунтовану концептуальну модель формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти.

Уточнено та доповнено: поняття, що характеризують теоретико-методологічні аспекти формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дітей з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти (підтримка батьків, готовність батьків до співпраці з учителем-логопедом, дистанційно-інтерактивне середовище); зміст понять, що окреслюють методичні аспекти формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків (мотиваційна готовність, готовність до самовдосконалення, технологічна готовність).

Подальшого розвитку набули: підходи та принципи підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами; теоретичні засади організації співпраці вчителів-логопеда з батьками в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти; методичні основи організації середовища онлайн-контакту та дистанційних форм взаємодії, які забезпечують ефективність підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами в дистанційно-інтерактивному середовищі.

Практична значення роботи полягає в розробці й упровадженні методики формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дітей з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії в закладах дошкільної освіти. Матеріали дослідження, авторський логопедичний сайт <https://www.logoclub.com.ua>, розроблені чат-боти та авторський робочий нотатник для батьків «ЛогоЩоденник» можуть бути використані в практиці роботи логопедів, психологів, спеціальних педагогів, вихователів та інших педагогів у закладах дошкільної, загальної середньої освіти, інклюзивно-ресурсних центрах, приватних освітніх установах, у підготовці майбутніх логопедів, спеціальних педагогів (тифлопедагогів, сурдопедагогів, олігофренопедагогів та ін.), а також у системі післядипломної освіти педагогічних працівників.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Наукові положення дисертації достатньо обґрунтовані та відображені у висновках розділів та загальних висновках. Найбільш суттєві результати, здобуті Альною Король, вдало обґрунтовані, а також відповідають меті та завданням дисертаційного дослідження. Зміст основних положень роботи викладено послідовно та чітко, логічно-сміслові переходи між підпунктами дослідження, а також визначеними розділами присутні. Ступінь вірогідності здобутих результатів забезпечується достатньою апробаційною базою

дисертанти. Результати дисертаційної роботи висвітлено у необхідній кількості наукових публікацій.

Результати дослідження пройшли достатню апробацію у закладах дошкільної освіти України. Достовірність здобутих результатів забезпечується методологічною основою дисертації, що становлять філософські положення теорії наукового пізнання, взаємозв'язку й взаємозумовленості конкретних умов з педагогічними реаліями, що передбачає застосування методологічних підходів до комплексного вивчення підтримки (системного, процесуального, гуманістичного, аксіологічного, акмеологічного, середовищного, особистісно орієнтованого, соціально-психологічного, сімейно-орієнтованого та діяльнісно-інтерактивного) та принципів організації взаємодії учителя-логопеда з батьками (принципу емоційного благополуччя, індивідуалізації, орієнтації на потреби та запити батьків, практичної орієнтованості, систематичності й неперервності, диференціації, інтеграції). Для досягнення мети та розв'язання окреслених завдань дослідження здобувачкою використано комплекс загальнонаукових методів: теоретичних, емпіричних, статистичних, які чітко прописані у вступі дисертаційної роботи. Також представлена ґрунтовно опрацьована джерельна база дослідження, оскільки на різних етапах наукового пошуку було проаналізовано достатню кількість українських та зарубіжних джерел.

Характеристика основних положень роботи. Робота складається з анотацій українською, англійською мовами, списку опублікованих праць, вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

У першому розділі дисертації обґрунтовано теоретичні основи формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами в контексті сучасних викликів суспільства. Констатовано необхідність створення дистанційно-інтерактивного середовища для безперервної взаємодії педагога з батьками та включення в таке середовище застосунків, сервісів та програм, як от: соціальних мереж, онлайн-платформ для дистанційного зв'язку, навчальних онлайн-платформ, хмарних сервісів, месенджерів для особистого спілкування та чат-ботів для консультування.

Розроблено структурно-функціональну модель готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом з метою відновлення мовленнєвих потенцій їхніх дітей в умовах дистанційно-інтерактивного середовища, яка стала основою діагностики рівня вираженості такого феномену та відобразила специфіку готовності дорослих людей (нефахівців) до співпраці з логопедом у логокорекційному процесі. Здійснено аналіз компонентного складу готовності батьків до співпраці з учителем-логопедом у процесі логокорекції, оскільки саме вона, на нашу думку, є основною передумовою ефективності логокорекційної роботи з дитиною з особливими мовленнєвими потребами в умовах віддаленої взаємодії. Готовність до співпраці з логопедом у процесі логокорекційної діяльності за своєю суттю та структурою подібна до

готовності людини до інноваційної діяльності і містить мотиваційний, когнітивний та процесуальний компоненти.

Розроблено компонентний склад готовності батьків до співпраці з учителем-логопедом. У її структурі виокремлено аксіологічний (система психологічних утворень особистості, які за відповідних обставин створюють відповідні настрої та спонукають людину до обраної діяльності), акмеологічний (комплексне утворення з ціннісних установок, особистісних якостей та властивостей суб'єкта діяльності, які обумовлюють успішність і продуктивність обраної діяльності) та праксеологічний (здатність батьків діяти самостійно та взаємодіяти з іншими суб'єктами діяльності, у тому числі з дитиною, з метою її ефективної організації та досягнення спільного результату) компоненти. Кожен з компонентів готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом у процесі відновлення мовленнєвих потенцій їхніх дітей в умовах дистанційно-інтерактивного середовища обумовлює низку критеріїв готовності батьків: мотиваційну готовність, готовність до самовдосконалення та технологічну готовність.

У другому розділі дисертації розроблено програму та діагностичний інструментарій, послідовність та алгоритм діагностичних процедур дослідження для визначення рівня готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до співпраці з учителем-логопедом в умовах віддаленої взаємодії. На основі отриманих результатів обстеження було виділено та описано якісно і кількісно рівні прояву кожного виділеного критерію та зроблено висновок про недостатній рівень готовності батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами до дистанційної співпраці з учителем-логопедом.

У третьому розділі дисертації експериментально перевірено ефективність методики формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами, що представлено і впроваджено в процесі формувального експерименту, і дало змогу здійснити порівняльний аналіз готовності батьків експериментальної та контрольної груп до співпраці з учителем-логопедом в умовах віддаленої взаємодії. В експериментальній групі було виявлено суттєве зростання високого рівня за всіма критеріями та суттєве зменшення низького рівня. Результати формувального етапу експериментального дослідження засвідчують дієвість розробленої моделі та методики процесу формування дистанційно-інтерактивного середовища як засобу підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором. Звертаю увагу на якість, повноту, відсутність плагіату, інформаційність, неповторюваність викладу матеріалів дисертації у 12 публікаціях Альони Король, де чотири є фаховими, а також на системність, регулярність оприлюднення з 2015 по 2023 роки на різних форумах (конференціях, семінарах, круглих столах та ін.) всеукраїнського і міжнародного рівнів.

Зазначене дає змогу стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, оригінальним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для педагогічної науки як в Україні, так і за її межами. Оцінюючи в загальному позитивно дослідження Король Альони Валеріївни, вважаємо за доцільне висловити деякі міркування та побажання.

Побажання до змісту та оформлення дисертації. Схвально оцінюючи результати дослідження варто висловити окремі побажання, які мають рекомендаційний та уточнювальний характер.

1. Дослідження присвячено пошуку шляхів підтримки батьків дітей з наявністю дефіциту функції мовлення різного ступеня прояву. Дослідниця використовує сучасний термін «особливі мовленнєві потреби» для виокремлення означеної категорії дітей, а також акцентування на важливості їхнього аналізу з точки зору освітнього критерію, що є визначальним у контексті концепції підтримки особливих освітніх потреб з позицій принципу інклюзивності, водночас не зупиняється окремо на тлумаченні означеної дефініції, що, на нашу думку, варто було би зробити з огляду на її новизну.
2. Методологічна основа дослідження характеризується потужним арсеналом теоретичних і емпіричних методів, які обґрунтовано складають «канву» наукового пошуку. Було би логічним конкретизувати їх вже на початку тексту дисертації, у його вступній частині, а не обмежитися лише їхньою загальною репрезентацією, що дало би змогу відразу скласти повне уявлення про глибину, системність і комплексність дослідження.

Зазначені нами побажання не завадили загальному позитивному сприйманню даної дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є завершеною, а сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді та аналізі дисертаційної роботи, а також її перевірки в антиплагіатній системі Strike Plagiarism не виявили порушень академічної доброчесності.

Висновок. Дисертаційне дослідження Король А.В. Валеріївни «Формування дистанційно-інтерактивного середовища підтримки батьків дошкільників з особливими мовленнєвими потребами» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано на актуальну тему з використанням наукових методів дослідження. Робота характеризується чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-прикладні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувачки та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає спеціальності 016 «Спеціальна освіта» та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 (з наступними змінами), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої

освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її авторка, Король Альона Валеріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта».

Рецензент:

доктор психологічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу
психолого-педагогічного супроводу
дітей з особливими потребами Інституту
спеціальної педагогіки і психології
імені Миколи Ярмаченка НАПН України

І. М. Омельченко

